

8. Господарський кодекс України : закон України від 16.01.2003 № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18. Ст. 144.

9. Про судову практику в справах про відшкодування шкоди, заподіяної підприємствам, установам, організаціям їх працівниками : постанова Пленуму Верховного Суду України від 29.12.1992 № 14 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-92> (дата звернення: 06.04.2019).

*Одержано 09.04.2019*

УДК 347.51

**Марія Анатоліївна ТИХОНОВА,**

*доцент кафедри цивільно-правових дисциплін факультету № 4*

*Харківського національного університету внутрішніх справ,*

*кандидат юридичних наук, доцент;*

*ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4836-5928>*

## **ОБСЯГ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СПОРТСМЕНА ЗА ВИКОРИСТАННЯ ДОПІНГУ**

Норми, що регулюють наслідки знаходження у тестових матеріалах спортсмена речовин та методів, що відносяться WADA<sup>1</sup> до заборонених, закріплені: у Конвенції проти використання допінгу ETS № 135 (1989 р.) [1], Всесвітньому антидопінговому кодексі [2], у Олімпійській Хартії [3], у Міжнародній конвенції про боротьбу з допінгом у спорті [4] у Законі України «Про фізичну культуру і спорт» [5], Законі України «Про антидопінговий контроль у спорті» [6], та у регламентах різних спортивних організацій з відповідних видів спорту.

Антидопінгова діяльність у сфері фізичної культури і спорту в Україні здійснюється відповідно до закону та міжнародних договорів (ст. 52 Закону України «Про фізичну культуру і спорт»).

Організація антидопінгового контролю в Україні визначається Міжнародною конвенцією про боротьбу з допінгом у спорті та антидопінговими правилами (ч. 1 ст. 3 Закону України «Про антидопінговий контроль у спорті»).

Спортсмен несе відповідальність за будь-яку заборонену речовину, її метаболіт чи маркер, виявлені в будь-якій пробі, відібраній у нього. Таким чином, не обов'язково щоб намір, провина, необачність чи знання про вживання забороненої речовини зі сторони спортсмена були продемонстровані, щоб встановити порушення антидопінгових правил (ст. 2.1.1 Антидопінгових правил

---

<sup>1</sup> WADA (Всесвітнє антидопінгове агентство) має публікувати список заборонених речовин та методів (допінгу) не менше, ніж раз на рік в якості Всесвітнього стандарту. Зазвичай оновлений список набуває чинності з 1 січня кожного року, а за два місяці до цього ВАДА розміщує його на своєму офіційному сайті.

НАДЦ [7]). В коментарі до цієї статті зазначається, що відповідно до цього пункту порушення антидопінгового правила настає незважаючи на відсутність чи присутність провини спортсмена. В різних рішеннях Міжнародного спортивного арбітражного суду порушення цього правила має назву «абсолютна відповідальність». Провина спортсмена береться до уваги під час визначення наслідків за порушення цього антидопінгового правила і Міжнародний спортивний арбітражний суд неухильно дотримується цього принципу.

В коментарі до ст. 10.4 Антидопінгових правил Національного антидопінгового центру щодо скасування терміну дискваліфікації у випадку відсутності провини або халатності зазначається, що принцип відсутності провини або недбалість не застосовуються в тому числі, якщо спортсмену без пояснення було призначено заборонену речовину особистим лікарем або тренером – спортсмени несуть відповідальність за вибір медичного персоналу та за роз'яснення персоналу, що йому/їй не можна призначати заборонені речовини (пункт б) і с) якщо спортсмен став жертвою саботажу з боку його/її дружини/чоловіка, тренера або іншої особи з близького оточення спортсмена (спортсмени відповідальні за те, що вони їдять/п'ють та за поведінку осіб, які мають доступ до його/її продуктів харчування).

Подібні норми та коментарі до них містяться і у Всесвітньому антидопінговому кодексі та в дисциплінарних правилах федерацій з відповідних видів спорту (наприклад, ч. 2 ст. 9 Дисциплінарних правил Федерації футболу України [8]), та у регламентах проведення допінг-контролю (наприклад, в Регламенті проведення допінг-контролю у Всеукраїнських змаганнях з футболу [9]).

Абсолютна (об'єктивна) відповідальність (strict liability) заснована на понятті ризику, створеного відповідною діяльністю, і являє собою відповідальність за збиток, що є результатом діяльності, не забороненої правом. Елементом такої відповідальності є збиток, а такі елементи, як протиправність і вина, відсутні [10, с. 93]. О.С. Іоффе зазначав, що перші передумови пояснення і виправдання існування безвинної відповідальності звертаються здебільшого до ідеї справедливості [11, с. 40–41].

На сьогодні існує три теорії ризику – об'єктивна, суб'єктивна та дуалістична. Перша теорія розглядає ризик як небезпеку виникнення несприятливих наслідків (майнового або особистого характеру) в тому випадку, якщо у відношенні зазначених наслідків немає визначеності їх настання [12, с. 55; 13, с. 57–58]. Друга теорія розглядає правову природу ризику з точки зору психологічного ставлення людини до власної поведінки [14, с. 68]. Прихильники третьої теорії поєднують суб'єктивні та об'єктивні уявлення про ризик [15, с. 48].

Професійна діяльність спортсмена так чи інакше пов'язана з ризиком вживання допінгу. І, як ми бачимо, нормативно-правові акти, що регулюють заборону вживання допінгу спортсменом, не встановлюють меж такого ризику і ці межі встановлюються спортсменом самостійно – при виборі лікаря, кухаря тощо.

Відповідальність спортсмена за вживання допінгу незалежно від його вини можна порівняти з відповідальністю особи за шкоду, заподіяну джерелом підвищеної небезпеки. Так, як відповідальність за шкоду, завдану джерелом підвищеної небезпеки, так і за використання спортсменом допінгу зумовлені особливо шкідливими їх якостями, оскільки джерела підвищеної небезпеки в процесі експлуатації не піддаються безперервному і всеосяжному контролю з боку людини [16, с. 504–566], а діяльність лікаря, кухаря, або саботаж з боку чоловіка/дружини спортсмена також не піддаються контролю спортсмена і ці відносини засновані лише на довірі. І ніякі спеціальні знання, навички, досвід не дають можливості ні передбачити тих шкідливих наслідків, які настають у конкретній життєвій ситуації, ні запобігти їм.

#### Список бібліографічних посилань

1. Конвенція проти використання допінгу ETS № 135. *Офіційний вісник України*. 2006. № 9. Ст. 240.
2. World Anti-Doping Code / World Anti-Doping Agency. WADA, 2015. 156 p.
3. Olympic Charter / International Olympic Committee. IOC, 2013. 105 p.
4. Міжнародна конвенція про боротьбу з допінгом у спорті : від 18.11.2005. *Офіційний вісник України*. 2006. № 34. Ст. 54.
5. Про фізичну культуру і спорт : закон України від 24.12.1993 № 3808-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 14. Ст. 80.
6. Про антидопінговий контроль у спорті : закон України від 07.02.2017 № 1835-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 21. Ст. 20.
7. Антидопінгові правила Національного антидопінгового центру України : затв. наказом Нац. антидопінгового центру України від 30.09.2015 № 58 // Національний антидопінговий центр України : сайт. URL: [https://nadc.org.ua/wp-content/uploads/2018/08/NADC-Rules-2015\\_2017-02-13\\_001.pdf](https://nadc.org.ua/wp-content/uploads/2018/08/NADC-Rules-2015_2017-02-13_001.pdf) (дата звернення: 01.04.2019).
8. Дисциплінарні правила Федерації футболу України // Федерація футболу України : офіц. сайт. URL: [https://ffu.ua/files/biblioteka/Дисциплінарні%20правила%20ФФУ%20\(редакція%202016\).pdf](https://ffu.ua/files/biblioteka/Дисциплінарні%20правила%20ФФУ%20(редакція%202016).pdf) (дата звернення: 01.04.2019).
9. Регламент проведення допінг-контролю у Всеукраїнських змаганнях з футболу // Репозитарій Львівського державного університету фізичної культури : сайт. URL: <http://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/6911/1/Регламент%20проведення%20допінг-контролю.pdf> (дата звернення: 01.04.2019).
10. Лукашук И. И. Право международной ответственности. М. : Волтерс Клувер, 2004. 432 с.
11. Иоффе О. С. Вина и ответственность по советскому праву. *Советское государство и право*. 1972. № 9. С. 34–43.
12. Собчак А. А. О некоторых спорных вопросах юридической ответственности. *Правоведение*. 1968. № 1. С. 49–57.
13. Пастухий О. А. Категория риска в советском гражданском праве // *Гражданское право и способы его защиты* : сб. науч. тр. Свердловск, 1974. С. 51–58.
14. Ойгензихт В. А. Категория риска в советском гражданском праве. *Правоведение*. 1971. № 5. С. 64–70.

15. Мезрин Б. Н. О юридической природе риска в советском гражданском праве // Гражданское право и способы его защиты : сб. науч. тр. Свердловск, 1974. С. 44–50.

16. Боброва Д. В. Зобов'язання із заподіяння шкоди // Цивільне право України : підручник : у 2 кн. / О. В. Дзера (керівник авт. кол.), Д. В. Боброва, А. С. Довгерт та ін. ; за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової. Київ : Юрінком Інтер, 2002. С. 504–566.

*Одержано 05.04.2019*

УДК 347.44

**Юрій Іванович ЧАЛИЙ,**

*доцент кафедри цивільного права та процесу факультету № 6*

*Харківського національного університету внутрішніх справ,*

*кандидат юридичних наук, доцент;*

*ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3641-0760>*

## **РОЗУМІННЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ЯК СПРАВЕДЛИВОСТІ**

1. Основним дидактичним прийомом первісного ознайомлення з цивільним правом є послідовне засвоєння питань про предмет, метод, принципи та функції даної галузі права. Подальше занурення у лабіринти цивільно-правової матерії здійснюється шляхом з'ясування особливостей побудови цивільного законодавства, розгляду загальних ознак однойменних правовідносин, підстав їх виникнення, встановлення специфіки статусу суб'єктів, дослідження правових форм впорядкування окремих видів таких правовідносин тощо. Але найбільш лаконічним враженням про цивільне право буде його сприйняття як справедливості. Справедливістю охоплені всі без винятку інститути даної галузі права. Тож, цивільне право своїм суцільним проявом може сприйматись як справедливість.

2. З моменту набуття ЦК України (1 січня 2004 року) сили закону категорія «справедливість» перестала бути поняттям, яке «жило» лише в наукових працях, навчальній літературі чи особистому спілкуванні юристів, та зазнала своєї легітимації, тобто – законодавчого закріплення. Щоправда, згадка про справедливість у ст. 3 ЦК України, як про одну із загальних засад цивільного законодавства, ще не говорить про її повноцінну формалізацію. Змістовного розкриття справедливості цей кодифікований закон не надає, як не знайти поняття справедливості й в інших нормативно-правових актах.

Втім, подібний стан речей навряд чи можна віднести до недоліків вітчизняного законодавства. Справедливість характеризується нескінченною кількістю граней свого прояву, а тому обмежити її змістове сприйняття мовою законодавчих дефініцій неможливо. (З цього приводу доречно пригадати відомий вислів давньоримського юриста Яволена про те, що будь-яка дефініція приховує в собі небезпеку свого ж змістовного спростування (Д. 50.17.202). Узагальнення проявів справедливості, а отже й виведення її понятійного образу,